

TUNNIKAVA #509

Tunni teema:	Kas sina oled autor? Kas mina olen autor? Mis siis, kui olen?		
Külastisõpetaja:	Sven Idarand, Eesti Kunstiakadeemia õppejõud		
Õpilased:	7.–9. klass ja 10.–12. klass		
Tunni õpieesmärk:	Õpilane mõistab autorsusega seotud õiguseid ning teab, millele oma kooli- või loometööd luues tähelepanu pöörata.		
Seos RÕK-iga:	Meediapädevus, digipädevus, sotsiaalne ja kodanikupädevus		
45-minutilise tunni ülesehitus:			
5 min	20 + 5 min	15 min	
ettevalmistus ja häälestus	ülekanne + küsimused külastisõpetajale	õpilaste iseseisev töö klassis	
Tunni teema taust:	<p>Autoriks oleme nii oma koolitöid tehes kui ka teadlikult või teadvustamata igapäeva tegemistes. Igast asjast, mida loome võib saada teos. Mis aga juhtub, kui sinu teos on inspireeritud või kasutab osasid kellegi teise varem tehtud teosest? Mõttele näiteks referaadile, mille koostamisel kasutad erinevaid artikleid ja raamatuid või sotsiaalmeedias tegutsemisele, kus lood nt meemi mõne kuulsuse pildiga.</p> <p>Selles e-tunnis on külas Sven Idarand Eesti Kunstiakadeemiast, kes on näinud, kui oluline on autorina mõista oma õigusi, seda nii kunstnikuna aga ka õpilase, töötaja, inimesena. Hetkel, mil autori kaitsmisega on veel ja veel keerulisemaid väljakutseid, soovib ta anda noortele sissevaadet sellesse peamisesse, millele nad peaksid oma kooli- ja loometöös mõtlema, aga alati ei jätku selleks õpingute kõrvalt aega.</p>		
Häälestus:	<p>Arutada paarilisega ja panna kirja kolm punkti, millega tuleb arvestada, kui kasutada teise autori teost enda teose loomisel:</p> <p>Näidisvastused:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Õigus autorsusele – autoril on õigus, et teda tunnustatakse alati oma teose autorina ehk tema nimi või valitud autorinimi tuleb ära märkida; 2) Õigus autorinimele – autoril on õigus otsustada, kuidas tema nimi teose kasutamisel kajastub (kas autori kodanikunimega, autorimärgiga, varjunimega ehk pseudonüümiga või hoopis ilma nimeta – anonüümselt); 3) Õigus teose puutumatusse – autoril on õigus teha ise, lubada või keelata teha teistel isikutele teoses endas, teose pealkirjas või autorinime tähistuses muudatusi ning õigus tehtud muudatusi vaidlustada; 4) õigus teose lisadele – autoril on õigus lubada või keelata lisada oma teosele teiste autorite teoseid (illustratsioone, eessõnasid, järelsõnasid, kommentaare, selgitusi, uusi osasid jms); 5) õigus autori au ja väärkuse kaitsele – autoril on õigus vaidlustada mis tahes moonutusi ja teisi ebatäpsusi (ebatäpsusi teoses endas, selle pealkirjas või autorinime tähistamises ning autorile või tema teosele antud hinnanguid), mis kahjustavad autori au ja väärkust; 6) õigus teose avalikustamisele - vaid autor ise on õigustatud vastu võtma otsuse, et nüüd on teos nii valmis, et seda saab avalikustada. 		
Õpilaste iseseisev töö:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Millised erandid kehtivad koolis teoste kasutamisel? Näidisvastus: autori nõusolekut pole vaja erandjuhtudel teose kasutamisel teaduslikel, hariduslikel, informatsioonilistel ja õigusemõistmise eesmärkidel. Seega autoriõiguste rikkumine ei ole see, kui teost kasutatakse isiklikeks vajadusteks, õppe- või teadustöös katsetustes või õppe otstarbena. 2. Kõigepealt valida endale meelepärane teose liik: artikkel, disain või video. Seejärel lugeda valitud teosega kokku käivat ülesande kirjeldust ja vastata, mis on need olulised punktid, 		

	<p>millele peaks läbirääkimistel mõtlema, arvestades autorsust ning varalisi õiguseid, valitud teose liiki ning tehtud pakkumist.</p> <p>Näidisvastus:</p> <p>Õpilased võivad mainida isiklikke õiguseid, mida sai välja toodud ka häälestusülesandes. Samas on see ülesanne mõeldud pigem just autori varaliste õiguste rakendamisega arvestamiseks. Autori varalised õigused on üleantavad kas üksikute õigustena või õiguste kogumina, kas tasu eest või tasuta. Autorile kuulub ainuõigus igal moel ise oma teost kasutada, lubada ja keelata oma teose samaviisilist kasutamist teiste isikute poolt ja saada tulu oma teose sellisest kasutamisest. Autori varalised õigused annavad autorile võimaluse teenida tulu enda loomingu rakendamisest kolmandate isikute poolt. Neid võib nii loovutada (sisuliselt müüa) kui ka anda luba ehk litsents nende kasutamiseks teiste isikute poolt.</p> <p>Olulisemad autoriõiguste varalised õigused on:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) teose reprodutseerimine erinevates vormides (õigus teose reprodutseerimisele) - tegemist õigusega lubada või keelata teha oma teosest koopiat või koopiaid. See on põhiline autorile majanduslikku kasu tagav õigus. Reprodutseerimine hõlmab kõiki kopeerimise viise analoog- või digitaalses vormis; 2) teose koopiade levitamine (õigus teose levitamisele) - teose või selle koopia müümine, rentimine, laenutamine, kinkimine vms; selline teose levitamine saab toimuda autori eelneval nõusolekul; 3) teose avalikult esitada kas elavas või tehniliselt vahendatud ettekandes (õigus avalikule esitamisele) – kui eelmine õigus oli seotud koopiade levitamisega ja selle eest tasu teenimisega autori poolt, siis avalik esitus tähendab just peamiselt ühe koopia põhjal digitaalses või digitaalses keskkonnas teose esitamist; 4) teose tõlkimine teistesse keeltesse (õigus teose tõlkimisele) – kui autor on teose loonud kindlas keeles, siis ei tohi seda ilma tema nõusolekuta tõlkida teistesse keeltesse, ka võib autor seada tingimusi tõlke tegemisele; 5) teose kohandamine, töötlemine ja teiste töötluste tegemine (õigus teose töötlemisele) – kui autori teosest soovitakse teha mingit uut adaptiooni, mida ei ole algselt loonud autor ise (nt kirjaniku raamatust soovitakse teha film), siis autoril on õigus selle eest küsida tasu, seda lubada või keelata, samas on autoril õigused ka teosest uute formaatide tegemiseks seada omad tingimused.
<p>Võimalikud lisamaterjalid:</p>	<p>www.intellektuaalomand.ee</p>